

שְׁבִיבוּלִים

שבילים בחסידות ברסלב

יום ו', ערב שבת פרשת בראשית | כ"ח בתשרי ה'תש"ע

אלקטה בשבילים...

העושר הרב הגנוז בחסידות ברסלב מדהים במינו, תורתה וסיפוריה מענגים כל בעל-נפש ושאר-רוח, מסריה ברורים ונגישים לכל, אף קורותיה ודברי-ימיה מרתקים ומעניינים במיוחד.

אוצרותיהם של העוסקים במלאכת הקודש, העושים לילות כימים בבירור 'מקחו של צדיק' - הן בהדרת הכתובים והנגלים, הן בתיעוד המסורים והנעלמים, מתמלאים בכל עת בחדשות ורעננות, מלאות זיו ומפיקות נוגה.

לעתים יבואו כזרם מים כבירים, ולעתים יימצאו אך מעט גרגירים, אולם כולם אהובים כולם ברורים, עד מתי יישארו במסתרים!?

קריאה פנימית זו האיצה בנו לצאת אל השבילים, ללקט בשיבולים, ולהביא בפני הקוראים מנחה חדשה מן הגורן הרענן.

ויהי נועם ה' אלקינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה.

סדר הבדלות

על הפסוק הרביעי בפרשה דנן "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאֹרֶז כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹרֶז וּבֵין הַחֹשֶׁךְ", כותב רבינו יעקב בעל הטורים בחיבורו על התורה רמז נחמד: "כמנין וַיַּבְדֵּל (52) מבדילין בשנה במוצאי שבתות. וַיַּבְדֵּל - ג' במסורת, רמז למה שאמרו: הפוחת לא יפחות משלש הבדלות".

בסוף דבריו מתכוין 'בעל הטורים' לדברי הגמרא (פסחים קג, ב - קד, א) הדנה במספר ההבדלות שצריך להזכיר בברכת המבדיל במוצאי-שבת, ובהקשר לכך מביאה את דברי רבי אושעיא: "הפוחת - לא יפחות משלש, והמוסיף - לא יוסיף על שבע".

סוגיה זו המסתעפת רבות במסכת פסחים שם, סוכמה היטב לאחרונה באנציקלופדיה-התלמודית ערך 'הבדלה', וזה לשונה הנוגע לענייננו:

"במטבע ההבדלה נחלקו: יש סוברים הרגיל - הבקי - אומר הבדלות הרבה, ושאינו רגיל אומר אחת, וזו הייתה הבדלתו של ר' יהודה הנשיא, שהיה אומר המבדיל בין קודש לחול, ולא יותר. ויש סוברים: הפוחת לא יפחות משלש הבדלות, והמוסיף לא יוסיף על שבע. ונהגו העם לומר שלש, ובלבד שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה.

שבע הבדלות האמורות בתורה הן:

בין קודש לחול, שנאמר: ולהבדיל בין הקודש ובין החול;

בין אור לחושך, שנאמר: ויבדל אלהים בין האור ובין החושך;

בין ישראל לעמים, שנאמר: ואבדיל אתכם מן העמים;

בין טמא לטהור, שנאמר: ולהבדיל וגו' ובין הטמא ובין הטהור;

בין מים עליונים למים תחתונים, שנאמר: ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע;

בין ליום לישראלים, שנאמר: בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי;

בין כהנים ללויים, שנאמר: ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים.

הבדלה בין יום השביעי לששת ימי המעשה, אף על פי שאומרה, אינה מן החשבון, שאינה כתובה בתורה, ועוד שאומרים אותה רק כדי שתהיה סמוך לחתימה.

שלש ההבדלות שנהגו העם הן: בין קודש לחול, בין אור לחושך ובין ישראל לעמים, מלבד ההבדלה שבין יום השביעי לששת ימי המעשה שאינה מן החשבון.

אף מקבילתה של הסוגיה בתלמוד הירושלמי (ברכות פ"ה ה"ב) תואמת לסיכום פרטני זה, ואין למצוא בדבריה שוני מכל הנאמר עד כה.

בעקבות כך מתעוררת פליאה עצומה ונשגבה, מהי כוונתו הטהורה של מורנו רבי נתן זי"ע בספריו הקדושים, בהביאו בשם הירושלמי 'סדר הבדלה' שונה, בו מנו רבותינו בין שבע ההבדלות את ההבדלה בין ארץ ישראל לשאר ארצות.

כך כותב מוהרנ"ת בספרו 'ליקוטי הלכות', בחלק אורח חיים הלכות 'דברים הנוהגים בסעודה' הלכה ד, אות יט:

"שבת וארץ ישראל הם בחינה אחת, כמובן בשבע הבדלות שאמרו רבותינו ז"ל בירושלמי, שחושב שם: 'בין יום השביעי לששת ימי המעשה' ו'בין קדושת ארץ ישראל לשאר הארצות' ו'בין ישראל לעמים'. כי כל אלו הבדלות כולם שייכים זה לזה, כי ארץ ישראל ושבת וישראל כולם הם בחינה אחת, כי כולם קודש. ולהיפך – העמים וחוף לארץ וימי החול כולם הם בחינת חול".

וכה הוא שונה שוב בהלכות 'ברכת המזון' הלכה ד, אות טז:

"שבת וארץ ישראל הם בחינה אחת, כמו שמסודר בהשבע הבדלות שאמרו רבותינו ז"ל בירושלמי: 'בין קדושת ארץ ישראל לחוף לארץ, בין יום השביעי לששת ימי המעשה'".

וכדברים האלה הוא משלש בהלכות 'חול המועד' הלכה ד, אות יב:

"שבת וארץ ישראל ובית המקדש הם בבחינה אחת¹, כי הם בחינת קודש כנגד חול שהוא בחינת ימי החול וחוף לארץ. כמובן בדברי רבותינו ז"ל בשבע הבדלות שסידרו בירושלמי, שהם: 'בין קודש לחול, בין יום השביעי לששת ימי המעשה, בין אור לחושך, בין ארץ ישראל לחוף לארץ וכו'".

ועוד רביעית בחלק יורה דעה, בהלכות 'מילה' הלכה ג, אות ט:

"כי באמת התורה וישראל וארץ ישראל הכל אחד וכו"ל, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל בזי"ן הבדלות: 'המבדיל בין קודש לחול, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה, בין ארץ ישראל לשאר ארצות וכו'".

נאמנים עלינו דברי רבי נתן שכל רז לא אניס ליה וכל סתום לא עממוהו, אולם מי חכם וידע איזהו מקומן של דברים²...

1 לפנינו מופיע בטעות: 'בבחי' אמת. וכך הודפס גם במהדורה הראשונה (זולקבה תר"ח). תוקן הנה על פי 'לוח הטעות' שהופיע במהדורה הראשונה בסוף הכרך ('אורח חיים' חלק ג). לוח זה נדיר במיוחד, ברוב העותקים שראיתי ממהדורה קדומה זו הוא לא נמצא.

2 המעיין ימצא כי לדברי מוהרנ"ת בשם הירושלמי, הרי נמנים לפנינו ב'סדר הבדלות' שלשת הממדים הידועים: 'עולם שנה נפש' – ארץ ישראל, שבת, ישראל. רעיון זה מופיע מאוחר יותר בסגנונות שונים, ב'שפת אמת' (פ' מקץ תרמ"ד; פ' בלק תרנ"ב ועוד), וב'שם משמאל' (פ' תרומה תרע"ג).

מורי ורבי הרב מוה"ר אברהם יצחק אוסטרובצער זצ"ל ה' ינקום דמו

אני כותב השתלשלות ממנו מה שאני זוכר עוד, והרבה מזה מה ששמעתי ממנו בעצמו, איך בא לאוסטרובצה, ואיך נתקרב לחסידי ברסלב, וגם ממנו נעשה הקיבוץ של ברסלב באוסטרובצה.

הרב אברהם יצחק ווייסזאנד נולד בעיר לאָדז בפולין, ואביו היה בעל מלאכה, כמדומה לי שהיה סנדלר, והיה עובד קשה על פרנסה והיה לחם צר. והיה לו כמה בנים ובנות, ושלחם לבית הספר, ושלח בנו אברהם יצחק לתלמוד תורה שהיה בעיר לאדז'.

ובזה העת היה הרב של עיר לאָדז ר' אליהו חיים מייזעל ז"ל, שהיה גם הגבאי של התלמוד-תורה. זה היה בהשנים של קודם המלחמה הראשונה, שהמלחמה התחילה בשנת תרע"ד (1914), והנ"ל היה ערך חמש עשרה שנים מקודם. והמנהג היה אז, שהגבאי של התלמוד-תורה ועוד בעלי בתים היו בוחנים את התלמידים בכל שבת ושבת, ואז נפל הגורל ששלחו מהתלמוד-תורה את הבחור אברהם יצחק הנ"ל אצל הרב דמתא רבי אליהו חיים מייזל לבחון. וכאשר הרב בחן להבחור הנ"ל, ראה שיש לו שכל ישר, מוח חריף, אמר להבחור הנ"ל שיאמר לאביו שיבוא אליו ביום מחר, היינו ביום ראשון, וכך הוה.

למחר אביו של הנ"ל הלך להרב, והרב ביקש ממנו שיתן לו את בנו, שרוצה לשלוח אותו להשיבה לראדין ל"חפץ חיים" זיע"א. אביו של הנ"ל לא התעקש עצמו ולא חשש כלום, והסכים מיד לבקשתו של הרב הנ"ל, והרב אמר לו שהוא בטוח שיגדל תלמיד חכם גדול. וכן היה, ששלח אותו להחפץ חיים זצ"ל, ושלח עמו מכתב להחפץ חיים שהוא שולח לו יניק וחכים וחרף. ולמד בהשיבה שמונה שנים ביחד (= ברציפות), ואפשר (= ואולי) יותר, לא בא לביתו עד שגדל לכלי מפואר שהיה מושלם בכל המעלות.

לאחר שמונה שנים בא בחזרה לעיר לאדז' מלא וגדוש ובקי בכל חדרי התורה, והיה שגור בכל הש"ס בעל פה פנים ואחור. אני זוכר עוד ששאלנו התלמידים אותו על איזה גמרא, ואמרנו לו איזה תיבות שלשה או ארבעה מהענין, והיה משיב לנו באיזה דף, באיזה מקום מהדף למעלה או למטה, ובאיזה שורה. וכך היה בקי בכל מקצועות התורה, בפוסקים, וגם בספרים שונים.

גם היה בעל דקדוק גדול. התנ"ך היה אצלו שגור כמו "אשרי יושבי ביתך", וגם היה "בעל קורא" שכדאי היה לשמוע ממנו בעת שהיה קורא בראש השנה בקיבוץ בלובלין.

בעיר לאדז' בזמן שבא בחזרה, היה לומד בבית החסידים דאוסטרובצה. באותו הזמן בא הרבי הגאון החרף רבינו

לפנינו צרור רישומים על חסידי ברסלב בפולניה, שנרצחו על קידוש ה' בשנות השואה האיומה, הי"ד. את הרישומים העלה על הכתב, החסיד היקר ר' בִּינְךְ רובינזון ז"ל, ששרד בנסים גלויים את אימי השואה, ולאחריה התיישב בארצות-הברית, בה פעל והפעיל גדולות ונצורות למען האדרת שם רבינו הקדוש בעולם.

רישומי-זכרונותיו של ר' בירך נכתבו על ידו בצורה ראשונית, כפי אשר עלו ובאו במוחו ולבו אפופי הגעגועים. מסיבה זאת, לא נדרוש מהם כללי עריכה וסגנון תקינים, אלא נתרפק עליהם כמות שהם, ונבלע אותם בשקיקה מליאה אהבת קדומים.

בלב מלא רגש נסייר בעיירה הפולנית אוסטרובצה (אוסטרוב לובלסקי), נפגוש את חסידי ברסלב שגרו בה, נשמע על התהוותה של ברסלב בעיירה זו, ונתבונן מרחוק בדמותו העילאית והקורנת של איש האשכולות, הגאון החסיד רבי אברהם יצחק ווייסזאנד הי"ד.

מאוסטרובצה זצוק"ל², אשר צם ארבעים שנה, ללאדז'. ובלאדז' היה כמה "בית החסידים" אשר נוסעים להרבי הנ"ל.

וכאשר בא הגאון מאוסטרובצה ללאדז', הלך ר' אברהם יצחק הנ"ל לדבר עמו בתורה, והיה מפלפל עמו, כידוע שהגאון מאוסטרובצה היה מפלפל גדול. ונהנה מאד מהבחור הנ"ל, עד שלקח אותו לחתן עבור בתו של גיסו הרב ר' חיים זינדל האלשטוק מאוסטרובצה, ונתקשר עמו מיד, והחתונה היה באוסטרובצה, ברוב פאר והדר, בבית אדמו"ר מאוסטרובצה זיע"א.

ועתה איך נעשה ר' אברהם יצחק הנ"ל מקורב לברסלב, המעשה כך היה, בלאדז' היה קיבוץ קטן אז שנקראו חסידי ברסלב, וראש החברה היה נקרא הרב שלמה גבריאל, צדיק וקדוש, אשר בסוף ימיו תקע אהלו בעיר ווארשא אשר נסתלק שם. אני לא הכרתי אותו, כי נסתלק בכך באמצעות השנים (= בגיל לא מבוגר), אשר אני הייתי אז כמעט קודם הנחת תפילין (= לפני הבר מצוה), אבל הרבה שמעתי מרבי שלי הנ"ל ומעוד אנ"ש גדולתו ורוממותו, אשר היה מוכן ועומד וראוי להנהיג החברה שהיו מקורבים להרב ר' אברהם ר' נחמ"ס זצוק"ל אשר היה האיש המעולה שבברסלב, שעד היום אנו יונקים מדעתו ומתורתו ומשיחתו, ואומרים עליו שהיה בעל רוח-הקודש.

ועל ידי האיש הצדיק החסיד ר' שלמה גבריאל הנ"ל, נתקרב ר' אברהם יצחק הנ"ל לחסידי ברסלב. וגם על ידי ר' אלתר בניציון³, שהיה גם כן מקורב לר' שלמה גבריאל עוד מקודם ר' אברהם יצחק. אשר אני הכרתי אותו היטב, ראיתי אותו שהיה חי עוד, בעת שבאתי אחר המלחמה האחרונה בשנת תש"ט, פעם ראשונה לארצנו הקדושה מאמריקא, וראיתי אותו והכיר אותי מיד, והזכיר אותי הרבה מעשיות אשר אפשר (= אולי) אכתוב אותם להבא (= להלן).

וכאשר היה אחר החתונה של ר' אברהם יצחק הנ"ל, התחיל מיד להתחבר עם אברכים ובני הנעורים לומדי תורה של בית-המדרש הישן. היו כמה בתי-מדרשים באוסטרובצה, היינו של קהילה במקום אחד, הוא בית הכנסת הגדול שהיה נבנה ועומד כמה מאות שנים [ערך שמונה מאות שנים]. ושלשה בתי מדרשים, ואחד היה נקרא בית-המדרש הישן, חוץ שהיה הרבה בתי חסידים "שטיבלעך".

ובבית-המדרש הישן היינו לומדים כל היום, אברכים ובחורים. ומי שהיה צריך לידע איזה פשט בגמרא או באיזה תוספות, היה שואלו, והשיב לו מיד בהבנה גדולה. וכל הבחורים מבית-המדרש שמחו עמו מאד, ושבו מה שהשם יתברך הזמין להם איש אשכולות כזה, שיפתח עיניהם בשיטת הלימוד כמו שקיבל בישיבת ראדין מהחפץ חיים זיע"א. וכולם היו אוהבים אותו מאד, והיו נותנים לו כבוד, והיה יושב בכותל מזרח בראש השולחן. והיה להם מסירות נפש בעדו, אשר פעם אחת היה מעשה שאיני זוכר היטב. וכולם מבית המדרש היו אווזים עמו. והיה כמו המשגיח של הישיבה בבית המדרש.

וגם האדמו"ר הגאון מאוסטרובצה רצה ליתן לו כסא רבנות באיזה עיר סמוך לאוסטרובצה, אבל ר' אברהם יצחק הנ"ל לא רצה בשום אופן, היה לו טעמים הכמוסים.

ואחר זה התחיל לקרב בחורים ואברכים לדעת ברסלב, ונתקרב הרבה, כמעט כל הבית-המדרש אשר אצלם היה דבר חדש. ולמד עמהם הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן ושאר ספרים. הגם שלא כולם שנתקרבו היו מקורבים עד סופם, כי הרבה לא עמדו בזה מחמת מניעות קרוביהם ועוד סיבות, אבל כמה מנינים נשארו באמונתם ועבדו להשם יתברך בלב ונפש וקיימו העצות של רבינו ז"ל והיו עוסקים בתפילה והתבודדות והניעור בלילה, ולומדים הרבה.

היה בין המקורבים לומדים גדולים בהתמדה רבה, אשר היה אחד בשמו: משה דוד טעביל, ונקרא משה'לי אוסטרובצער, אשר היה למדן וחריף גדול. ואדמו"ר מאוסטרובצה היה לוקח

2 הגה"ק רבי מאיר יחיאל הלוי האלשטוק (תרי"א - תרפ"ח), היה אב"ד ומרא דאתרא באוסטרובצה. במשך ארבעים שנה צם ברציפות, כשהוא שובר את צומו רק בשעות הלילה בארוחה דלה. חלק קטן מכתביו נדפס בספרים: מאיר עיני חכמים, אור תורה, מאיר לארץ ועוד.

3 ר' אלתר בן ציון קרוסקוף, מוזכר הרבה בספר "ימי שמואל", נפטר בי"א לחודש מר-חשוון תשי"ד.

אותו לחברותא ולמדו ביחד, אי"ה אכתוב ממנו בהקונטרס להבא, בלי נדר.

כן היה איזה שנים שהתנהגו כן, הן בלימוד והן בנוגע התקרבות לרבינו, בבית המדרש, חוץ לפעמים היו מתאספים בבית של אחד מאנ"ש, שמו דוד מצבה קריצמן (= דוד "חוקק המצבות"), אשר היה ממקורבי ברסלב. על ידי מי נתקרב לברסלב ר' דוד הנ"ל – איני זוכר, רק זאת אני זוכר, שסיפר לי שהצדיק הקדוש ר' ישראל הלפרין, שנקרא ר' ישראל קרדונער ז"ל, היה פעם אחת באוסטרובצה עוד קודם המלחמה הראשונה, והיה אכסניא אצל ר' דוד הנ"ל.

באותו הזמן נסע ר' ישראל הנ"ל לעיר אפטא, אשר גר שם אביו של החסיד ר' בנציון אפטר ז"ל, אשר שמו היה ר' יחזקאל, הוא היה נכד ר' פינחס קאריצער זצוק"ל זיע"א, אשר ר' יחזקאל הנ"ל זכה פעם אחת להיות על ציון הקדוש של אדמו"ר מוריני ורבינו אור העולם באומן, ושם עשה היכרות עם כל אנ"ש. לכן נסע ר' ישראל הנ"ל אליו במיוחד. ובעת שר' ישראל הנ"ל נסע בחזרה מאפטא, היה כמעט כל העיר מלווה אותו.

ואצל ר' דוד הנ"ל היה בתחלת הצמיחה של חסידי ברסלב באוסטרובצה, אצלו היה מקום התוועדות, מקום הקיבוץ. שם עשינו סעודות הילולות של רבינו זצ"ל וגם מר' נתן זצוק"ל. ולפעמים היינו מתפללים גם כן, וגם "שלוש סעודות" אכלנו שם, קודם ששכרנו מקום מיוחד בעד בית-המדרש.

ובבית-המדרש שלנו היו מתפללים הרבה אברכים ובחורים מבית-המדרש, וגם איזה אנשים מקורבים חדשים – חסידים שהיו נוסעים לאדמו"רי"ם אחרים, שהיו אצל אדמו"רי"ם שלהם מיוחסים – שמכבדים ויושבים בשולחן אצל אדמו"רי"ם, כי היו אנשים חשובים. והרבה אני מכיר אותם מקודם שהתקרבו לברסלב, בלי נדר אזכור שמם לקמן בקונטרס זה.

כך היה מתנהג איזה שנים, לפי שר' אברהם יצחק הנ"ל היה אוכל עוד אצל חמיו. אבל במלחמה הראשונה, באמצע המלחמה, ומיד אחר המלחמה, היה קשה בפני חמיו בפרנסה, והיה ר' אברהם יצחק מוכרח לראות איזה עצה להשתכר ולהרוויח בעד פרנסה – נהיה מלמד, היינו היה לומד עם עשר בחורים, מן גיל אחד עשר ולמעלה, בחורים טובים, ומזה משך חינונו. נטל שכר לימוד יותר ממלמדים אחרים. והרבה בחורים שהיו רוצים גם כן ליכנס אצלו ללמוד – לא היה להם מקום, לפי שההורים של הבחורים שלמדו אצלו היו רוצים דוקא המספר כמו שדיברו עמו. כי היו רוצים שבניהם ילמדו היטב, וסוברים שאם חס ושלום יימצא עוד אחד או שנים – לא ילמד רבי אברהם יצחק כל כך היטב.

אני זוכר עוד, שפעם אחת לקח הרבי לה"חדר" עוד אחד או אפשר (= אולי) שנים, היה מחלוקת. לפי דעתי לא היה צריך להיות כן, "נר לאחד – נר למאה!" ובפרט הרבי שלנו ר' אברהם יצחק היה ביכולתו להשפיע עבור כולם.

ההורים וגם התלמידים היו שבעי רצון מהלימוד שנלמד. אני זוכר עוד, שבזמן אחד היה לומד מסכת יבמות עם תוספות, ולמד עד פרק הערל – דף ע'. זמן השני היה לומד מסכת בבא קמא עם תוספות. וכתבתי לעיל שהטעם עוד מונח בפי, הלוואי שיכלתי לזכור על כל פנים חצי מה שלמדתי אצלו.

באותו הזמן שהיה מלמד, שכרנו מקום לבית-המדרש עבור חסידי ברסלב. ואיזה תלמידים נתקרו לברסלב, הגם שהרבי לא דיבר עמנו הרבה מזה, מחסידות, בטח היה מתיירא בפני ההורים של התלמידים, אבל אף על פי כן נתקרו תלמידים, מי שנכנס לחנות של בושם מקבל הריח של בושם.

חלף איזה זמן ונתקרו הרבה אנשים לדעת ברסלב, ונסכם לשכור מקום מיוחד בעד בית תפילה ובית המדרש.

ובעת שהיה לנו ה"בית החסידים" דברסלב היה מוה"ר אברהם יצחק הראש החברה, הוא למד בהרבים הספר לקוטי מוה"ר מרבינו הקדוש הצדיק מוה"ר נחמן מברסלב נכד הבעש"ט זצוק"ל. וגם "סיפורי מעשיות" בכל שבת אחר התפילה בבוקר. וגם לפעמים לקוטי הלכות; לא היה בנמצא כל החלקים, רק חלק אורח חיים א' וב', ואחר כך נדפס גם כן חלק ג', וגם חצי חלק מיוורה דעה. ועוד שאר ספרים שהיינו עוסקים בהם.